

U periodu na koji se ovaj monitoring izveštaj odnosi zabeleženo je više slučajeva koji ukazuju na moguće povrede slobode izražavanja.

1. Napadi, pretnje i pritisci

U avgustu beležimo nastavak pretnji, pritisaka i napada na novinare, a posebno je bilo primetno to da su najčešća meta napada bili novinari koji se bave izveštavanjem o zloupotrebama, korupciji i kriminalu.

1.1. U noći između 27. i 28. avgusta, na parkingu na Karaburmi, dva napadača su pretukla metalnim šipkama Ivana Ninića, istraživačkog novinara, koji je i osnivač Udruženja građana „Vladavina prava”, saradnik na pisanju ovogodišnjeg Izveštaja Saveta za borbu protiv korupcije (u delu koji se bavi korupcijom u medijima), i bivši saradnik portala *Pištaljka*. Ninić je u napadu zadobio podliv ispod oka, povredu butne kosti i ramena. Ninić je, po sopstvenim rečima, novinar koji se bavi temom korupcije na dnevnom nivou. Napad kom je bio izložen on dovodi u vezu upravo sa svojim izveštavanjem o korupciji.

1.2. Novinar Stefan Cvetković iz Bele Crkve izjavio je da su u toku avgusta njemu i njegovoj porodici stizale učestale pretnje smrću. Cvetković je istakao da su pretnje usledile nakon njegovog učešća na konferenciji za novinare u Vladi Republike Srbije, na kojoj je predsedniku Vlade Aleksandru Vučiću postavio pitanje o istragama u vezi sa zloupotrebama u Fondu za kapitalne investicije Vojvodine, a da su se intenzivirale nakon privođenja četiri osobe u vezi sa zloupotrebama u pomenutom Fondu. Ovo nije prvi put da se pretilo Stefanu Cvetkoviću. Ranije ove godine nepoznati muškarac mu je pretio smrću, tražio od njega da „ne piše o stvarima o kojima ne bi smeo da piše”, a potom ga i pljunuo. Pretpostavlja se da je napad bio u vezi sa Cvetkovićevim tekstom o laboratorijama za uzgajanje marihuane u okolini Bele Crkve, o čemu smo pisali u izveštaju za period januar-jun 2015. godine.

1.3. U avgustu mediji su izvestili i o više pretnji odgovornom uredniku informativnog programa B92 Veranu Matiću i drugim zaposlenima u istoj medijskoj kući. Matiću je najavljeno ritualno ubistvo „za primer drugima”, „na sred Terazija”, dok je zaposlenima prećeno „batinanjem do smrti”. Povodom ovih pretnji reagovala su i novinarska i medijska udruženja.

1.4. Tokom trajanja niškog džez festivala „Nishville”, Predraga Blagojevića, urednika i novinara portala *Južne vesti* iz Niša, po njegovom svedočenju, policijac je, 16. avgusta, priveo, udario dva puta i

naneo mu povrede u predelu glave. Incident se dogodio kada je policajac na dužnosti tražio ličnu kartu Blagojeviću, koji je kao novinar pratio džez festival. Blagojević nije imao dokument kod sebe, ali je umesto toga ponudio novinarsku legitimaciju, na šta mu je policajac poručio da se „ne pravi pametan”. On je potom izvadio telefon i pokušao da pozove nekog ko bi potvrdio njegov identitet, ali mu je, kako je izjavio, policajac oduzeo telefon, stavio ruke na leđa i poveo ga ka policijskom vozilu. Usput ga je dva puta udario i naneo mu povrede na glavi, o čemu postoji i izveštaj iz Hitne pomoći. Epilog slučaja je sledeći: Unutrašnja kontrola policije je našla da policajac nije prekoračio službena ovlašćenja, odnosno da na osnovu izjava svedoka nije potvrđeno da je policajac zaista udario Blagojevića. Blagojević je, sa svoje strane, izrazio čuđenje povodom izveštaja Unutrašnje kontrole, ukazujući na to da mu onda nije jasno zašto mu se načelnik Policijske uprave Niša Srđan Grekulović izvinjavao. Takođe je izrazio sumnju u sadržaj izveštaja o incidentu, budući da se u tom dokumentu navodi da su saslušani svedoci koje je on predložio, iako on tvrdi da uopšte nije predložio više svedoka, već samo jednog, kao i to da taj jedan svedok sigurno nije rekao da ga policajac nije udario.

Kao zaključak proizlazi to da su u avgustu napadima i pretnjama bili izloženi novinari koji se bave istraživačkim novinarstvom i koji pišu o kriminalu i korupciji. Neki od napadnutih, kao Veran Matić, zbog ugrožene bezbednosti u vezi sa sličnim pretnjama, već godinama su pod 24-časovnim policijskim obezbeđenjem.

Slučaj Predraga Blagojevića posebno zabrinjava. Naime, član 31. Zakona o policiji izričito navodi da je ovlašćeno službeno lice u sprovođenju policijskih ovlašćenja, uključujući tu i primenu prinude, dužno da „postupa u skladu sa zakonom i drugim propisom i poštuje standarde postavljene Evropskom konvencijom za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, Osnovnim principima UN o upotrebi sile i vatrenog oružja od strane službenih lica koja sprovode zakon, Evropskim kodeksom policijske etike i drugim međunarodnim aktima koji se odnose na policiju”. Standardi uspostavljeni Evropskom konvencijom o ljudskim pravima i osnovnim slobodama između ostalog nalažu da u slučaju ograničavanja ljudskih prava mera ograničenja mora da bude propisana zakonom, legitimna, neophodna u demokratskom društvu i srazmerna cilju koji se želi postići. U ovoj situaciji mera zadržavanja zbog neposedovanja lične karte jeste propisana zakonom, a njen cilj je da se utvrdi identitet osobe koja nema ličnu kartu, te se može reći da sama mera kao takva jeste i legitimna i srazmerna. Međutim, upotreba sile u vršenju policijskih ovlašćenja jeste krajnje sredstvo, sredstvo koje se može primeniti samo pod strogo predviđenim zakonskim uslovima. Ako je činjenično stanje zaista takvo da je Blagojević udaren samo zato što nije imao ličnu kartu, onda u takvom postupanju policije postoji osnov ne samo za disciplinsku nego i za krivičnu odgovornost.

Napadi i pretnje upućene Veranu Matiću i zaposlenima u B92 postali su gotovo uobičajena pojava. Podsetićemo da je u aprilu uhapšen N.R. koji je putem e-mejla pretio Matiću, poručivši mu, između

ostalog, da će „čim se proglašeno ratno stanje” biti uhapšen i osuđen „na najtežu kaznu predviđenu zakonom”. N.R. je procesuiran, ali mu nije izrečena kazna, već mera bezbednosti obaveznog psihijatrijskog lečenja na slobodi. Do ovoga je došlo nakon što je veštačenjem utvrđeno da je N.R. neuračunljiv, što je sud prihvatio, i da kao takav ne može biti krivično odgovoran za delo koje mu je stavljeno na teret. Kako rok za izjavljivanje žalbe do zaključenja ovog izveštaja još nije istekao, trebalo bi sačekati i videti da li će se javni tužilac povodom takve odluke žaliti ili ne. Žalba može biti izjavljena i zbog izbora vrste mere bezbednosti u konkretnom slučaju, budući da, pored lečenja na slobodi, postoji i mera bezbednosti obaveznog lečenja i čuvanja u zdravstvenoj ustanovi. Ta mera bezbednosti se, shodno članu 81. Krivičnog zakonika, izriče učiniocu koji je u stanju neuračunljivosti ili bitno smanjene uračunljivosti, ako se „s obzirom na učinjeno krivično delo i stanje duševne poremećenosti, utvrdi da postoji ozbiljna opasnost da ... učini teže krivično delo i da je radi otklanjanja ove opasnosti potrebno njegovo lečenje u takvoj ustanovi”.

Napadi na novinare koji se bave istraživačkim novinarstvom, a posebno na one koji se bave politički osetljivim temama, ozbiljan su problem koji ima svoje korene u nepovoljnoj atmosferi koja je u društvu stvorena u odnosu na medijske slobode i slobodu izražavanja uopšte. Neposredno pred objavljivanje Izveštaja Saveta za borbu protiv korupcije, na kojem je kao pravni savetnik radio i Ivan Ninić, dnevni list „Informer” vodio je kampanju protiv njega, predstavljajući ga kao „plaćenika Evropske unije”, što je česta etiketa kojom se obeležavaju novinari koji izveštavaju o korupciji. Podsetićemo da je čak i predsednik Vlade Srbije, na konferenciji za medije održanoj u januaru ove godine, optužio novinare Balkanske istraživačke mreže (BIRN) da su „lažovi” koji su „dobili pare od gospodina Devenporta i EU” da bi „pisali protiv Vlade Srbije”, a zbog teksta BIRN-a koji se bavio slučajem angažovanja firme, koja nema iskustva u sličnim poslovima, za ispumpavanje vode iz rudarskog kopa Tamnava nakon velikih poplava u 2014. godini. Ovakve izjave, iako ne moraju neposredno biti u vezi sa bilo kojim konkretnim napadom, svakako jesu u raskoraku sa pozitivnom obavezom koju država ima - da stvara povoljno okruženje za razvoj medijskih sloboda. Kombinacija tabloidnih napada i napada koji potiču od državnih funkcionera nije put koji vodi ka stvaranju takvog okruženja. Državni organi, pre svega, moraju da se ograđuju od verbalnih napada i diskvalifikacija, ne smeju sami da ih vrše, niti da im se na bilo koji način pridružuju, i moraju, na posletku, da odlučno i efikasno reaguju na svaki pojedinačni slučaj pretnje ili fizičkog napada, a odgovorne izvode pred lice pravde.

Na kraju treba pomenuti i slučaj Milana Malenovića, zamenika glavnog urednika nedeljnika „Tabloid”, koji je priveden zbog nedvosmislenih pretnji koje je putem društvene mreže Fejsbuk uputio na račun predsednika Vlade Srbije Aleksandra Vučića i ministra unutrašnjih poslova Nebojše Stefanovića. Taj slučaj pokazuje da se pretnje mogu ozbiljno shvatiti i od strane policije, i od strane tužilaštva i suda, ako za to postoji volja. Nadležni državni organi bi morali da posvete istu ili makar sličnu pažnju i u slučajevima kada se pretilo običnim građanima, a posebno u slučajevima kada se pretilo novinarima koji

su zbog profesije koju obavljaju konstantna meta napada. Posebno je značajno istaći to da je Malenović okrivljen za krivično delo ugrožavanja sigurnosti, i to za kvalifikovani oblik ovog krivičnog dela. Kvalifikovani oblik ugrožavanja sigurnosti postoji u slučaju kada je pretnja usmerena prema određenoj kategoriji lica, u koju spada i premijer (kao nosilac javne funkcije), ali i svaki novinar, odnosno lice koje obavlja poslove od javnog značaja u oblasti informisanja, kada je pretnja u vezi sa poslovima koje takva lica obavljaju. Dakle, načelno, i novinar i premijer pred zakonom su jednaki i uživaju pojačanu zaštitu zbog značaja i povećanog rizika koje njihove funkcije, odnosno profesije podrazumevaju. Čini se, međutim, da je pravda brža i dostižnija kada su ugroženi političari, nego kada je reč o novinarima.